

MEDITACE O KRÁSE A UMĚNÍ. Není jiného zasvěcení v mysterium krásy nežli život. Čistotě života odpovídá sláva vise. Ti, kteří se ptají po nejvyšším tajemství krásy, ptají se jedinou otázkou, která řeřavěla na rtech všech proroků: Jak žít? Neboť jako všady i v oblastech krásy vládne hrůza a nádhera spravedlnosti, sklánějící se stejně k červu jako ke knížeti myšlenky a dosypávající hvězdami jako granátovým pískem nerovné misky vah do věčné rovnováhy, nikdy neporušené, vždy v stejném napjetí držící kosmos. Každý trhá z rozkošného ovoce krásy na těch větvích, k nimž dorostl svým duchovým vzrůstem; nad sebou ležící světelné galerie její odpovídají hierarchii duchů.

Ale vždy, ve všech svých projevech sleduje krása daleký svůj cíl: spojovati duchy mocným viděním země a skutečnosti bohatší nežli je každá skutečnost země; jako šalmaj pastýřova sváděti mystická stáda, rozptýlená na horách, do vyšších poloh, na světelnější, vonnější, léčivější trávníky prahor. V každém vítězném pohledu našich zraků je radost milionů, kteří pro nás dobývali světa barev a tvarů, vznešeného úsměvu květů a hvězd. Co bylo jednou dobyto, zůstává dobyto pro věky. Každý peníz zúročen, je schopen proměnit se věčností ve všechno zlato země. Ani jeden mocný pohled, který uzřel svět v nové nádheře a pravdě, neztrácí a neruší se v tisíciletích; každý vtěluje se ve své době v čin, zahoří slovem, polibkem, proroctvím; ale i výčitkou, bolestí a horkým pocitem zápasu, vedeného duchy ve všech světech. Výtěžek ze všech polí krásy je daní, kterou odvádí za města života naše hvězda, poplatná věčnosti. —

Jako plameny tančící nad skrytými poklady země ukazuje nám krása na místa, kde ještě máme hledati. Když rozděljuje a rozpaluje k boji vášnivost duchů, má na zřeteli vysoká a slavná spojení, ležící jako terče v dálkách, kam nedoletí šípy ani nejodvážnějších pohledů. Její úsměv je jako široký, záhadný úsměv moře, nebezpečný osamělému plavci; a její poselství je jako mystické psaní vesmíru, zapečetěné hvězdami, které nerozlomí ani etherná ruka nejmocnějšího z duchů, ale které jednou bude přede všemi otevřeno. Miliony srdcí bijí ve službě krásy jako tkalcovské člunky na stavě života: miliony srdcí miliony úderů v nepřehledném

tržitém pracovním dni příčnými nitěmi lásky touží spojití osnovu, roztrženou na počátku časů. A marně tepá každé srdce, které se vymklo z její práce sjednocující, člunek s nití přetrženou, nadarmo umdlévající duchové ruce. —

Jako slunce při stoupání dne, opouští i krása zdánlivě místa, kde jednou stála. Ale kdo pochopil její tajemství, ví, že je nehybná jako slunce, v oslňujícím vítězném smíchu se radující ze světů, které oživuje.

Dokud před našimi zraky jako mystická vegetace vyšlehuje krása věcí, vždy nová a úžas vzbuzující, je to znamením, že jdeme správnou cestou. Stromy, květy, prameny i obzory vracejí nám ve svém lesku zář naší duše, svítící tím ohnivěji, čím blíže přichází k svému cíli. Ptáci pozdravují nás jako bratří, naznačujíce svým letem sladkost a lehkost našeho letu. Celé stvoření, jehož složitost a zmatek nás znepokojoval, tiší se před námi jako chaotické vlnění sil v den tvůrčí a ukládá se před naší duchovou plavbou v jasný, zrcadelný pohyb proudu. Povinnost jeví se nám s ostrostí geniální inspirace, jednání naše nabývá naprosté přesnosti funkce, vykonávané zjasněným instinktem. Vidíme ze všech stran najednou, duchově, složitě i přehledně; jdeme směrem vývoje; každý okamžik vysvětluje nám záhady staletí; všechno si odpovídá v nádherných perspektivách zákona; opojení plnosti životní, překypujícího bohatství, dává nám okoušeti předtuchu svobody, po níž neseme všichni žízeň ve svém srdci.

Ale jakmile se věci před našimi zraky počnou rozpadávati v chaos, bez zákona a rytmu (byť i byl sebe tragičtější v duších, jimž spravedlností jest předurčena dráha bolesti), je to znamením, že jsme zbloudili z cesty a že jdeme v bažinatá místa rozkladu, která budou tisíciletí čekati na svou vegetaci a snad se jí ani nedočkají v trvání této země. Jako porušené zrcadlo, kde slepé ruce odlouply stříbrný povlak, příroda ztrácí schopnost odrážeti tahy naší duchové tváře. Zmatky a protiklady, navzájem se ubíjející v nicotu, prozrazují nám, že nějaká skvrna leží na našem vnitřním zraku. Ztratili jsme úběžný bod všech perspektiv krásy; něco se stalo, co se nemělo státi; náš poměr k životu země se porušil. Byla to bolest, která neměla býti vyvolána z temných doupat viny? Byla to láska, která neměla býti odmítnuta, když přicházela pokorně — královna! — a která teď pustila oheň kolem sebe, jako knížata na své jízdě nepřátelským územím? Byla to pravda, na kterou jsme zapomněli, jako na svíci, rozsvícenou u lože a převrhnutou v příliš vášnivém snu a hle! teď zapálila nám dům nad hlavou? . . . Spali jsme příliš dlouho a opozdili se cestami věků? Ztratili jsme bratrský zástup postupujících a bloudíme po utichlých bojištích, kde jen lačné myšlenky krouží kolem našich hlav, jako stíny dravců následujících za táborem? Zúčastnili jsme se svým mlčením viny, které se dopouštějí mocní na tisících bezejmenných? Pracovali jsme snad nevědomky proti duchovému spojení? . . . Krása zmizela. Duchovní zrak náš oslepl, ruce, vrážející do sebe ve tmě, ztratily schopnost díla. Umění je pro nás v tomto stavu ztraceno. Neboť viděti mocně a tvořiti je jedno a totéž. Mystický zahradník neuvádí do svých vnitřních zahrad těch, kteří pozbyli síly v nich pracovati.

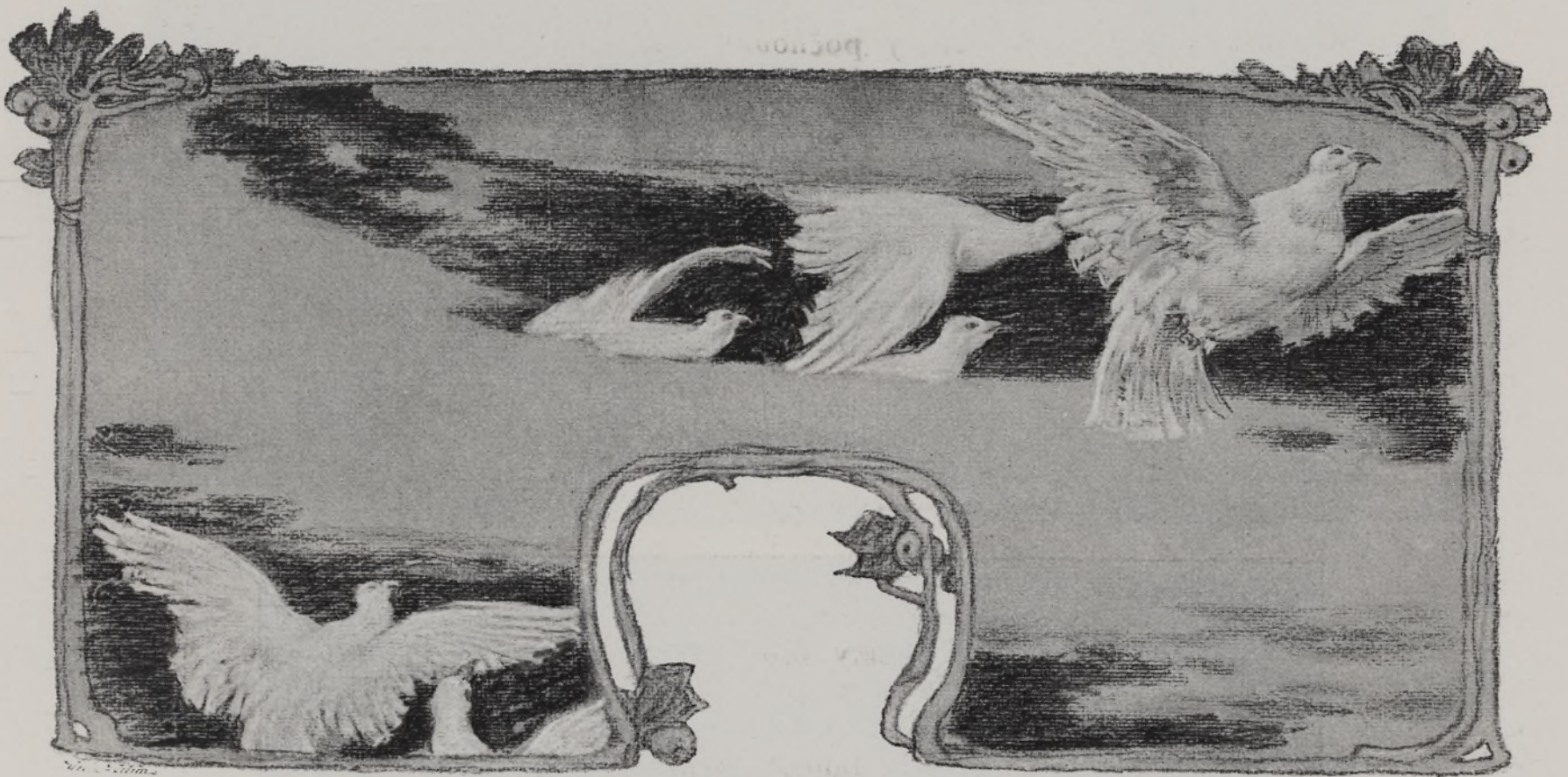
Ale práce, již vykonává umění, je touž prací, k níž směřuje veškerý život země. Je to pokračování tvůrčího díla, které položilo hvězdy jako základní kameny své stavby a obraznost jako most mezi světy viditelnými a neviditelnými. Nemůže tedy býti umění proti životu. Ani umění hrůzy, ani umění, které oživuje soumravná místa mezi dnem a nocí. Neboť umění jako život je vláda zákona nad chaosem, řeč, která pro věky formuje, linie, která ohraničuje ještě dále nežli příroda, barva, která dává tušiti slávu jiter, zapálených jiným sluncem nežli je naše, hudba, která i z úpění vichřic, z hukotu vln, z kvílení a jásotu zvířat osvobozuje světelná chvění vznešených tonů a dovede je spojití tak mocně, že jako zaklínací slova pronikají až ve svět duchů a z jeho hlubin křísí vzlykot čistých bytostí, posud nenarozených. Neboť v umění ohlašují se tvary života posud nevtělené. Proti životu však je němota, třeba byla vyjádřena věky trvajícím deštěm slov a třeba by její ticho bylo mlčením celých bibliotek; slepota, třeba by ve všechnu růžovost červánků, zadrženu v prohloubených dlaních večerů, namáčela své štětce a nechávala z nich kapat slunce jako krůpěje tekutého zlata; hluchota, třeba by jako vichřice se vysilovala, aby rozehrála gigantské klaviatury moří. Němota, slepota a hluchota však jsou proti životu, poněvadž přetrhávají souvislost mezi bytostmi a ruší tak dílo duchového spojení, smysl krásy.

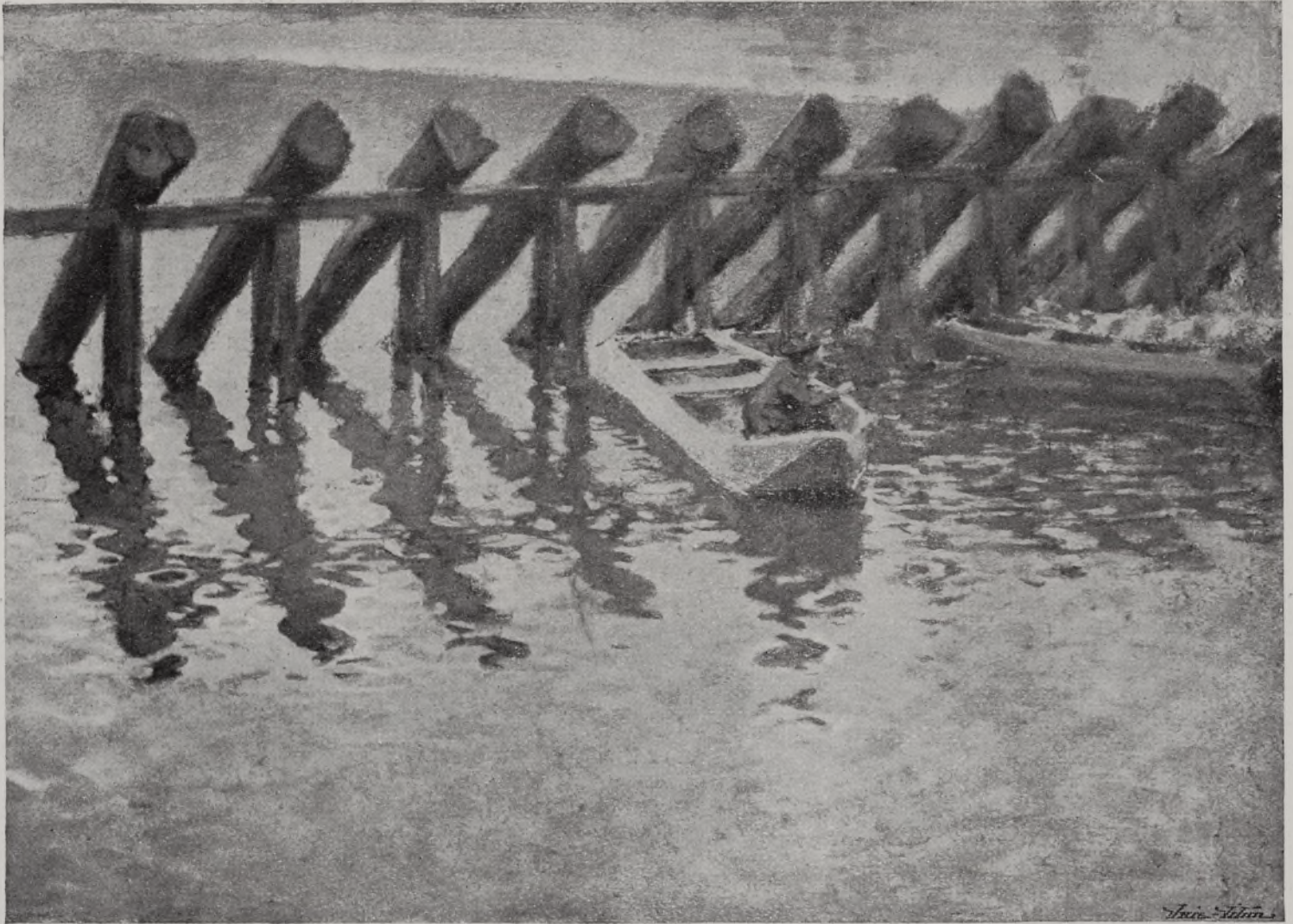
V těchto místech není vnitřního rozdílu mezi jednotlivými formami lidského úsilí. Mistři vědy jsou zde právě tak umělci, jako geniové činu a srdce, dobyvatelé a světci a všichni nesčíslní, kteří pracují s nimi o společném díle spojení duchů. Všechny vede krása, vždy

unikající v kruté milostné hře, vždy pronásledovaná obrazností. Ónou obrazností, bez níž nebylo žádného objevu na zemi a jejíž lodě přijížděly k bílým mysům nových pevnin o staletí dříve, nežli lodě zroubené ze železa a dřeva; která při pohledu na jaro slyší šveholení tisíce jar, v písni ženců hudbu zrajících polí hvězdných a v kráse ženy pozdravuje lásku skvoucích bratrských bytostí, vystupujících z věků; obrazností, která vytvořila pojem všemohoucnosti v hluboké intuici duchové podstaty života a která z vděčnosti za okamžik extatického uzření cíle rozjasňuje celý kosmos jako úsměv, zapomíná na tisícileté rány milionů srdcí i na smrt, kterou živí nesmějí milovati, třeba by více spojovala nežli život.

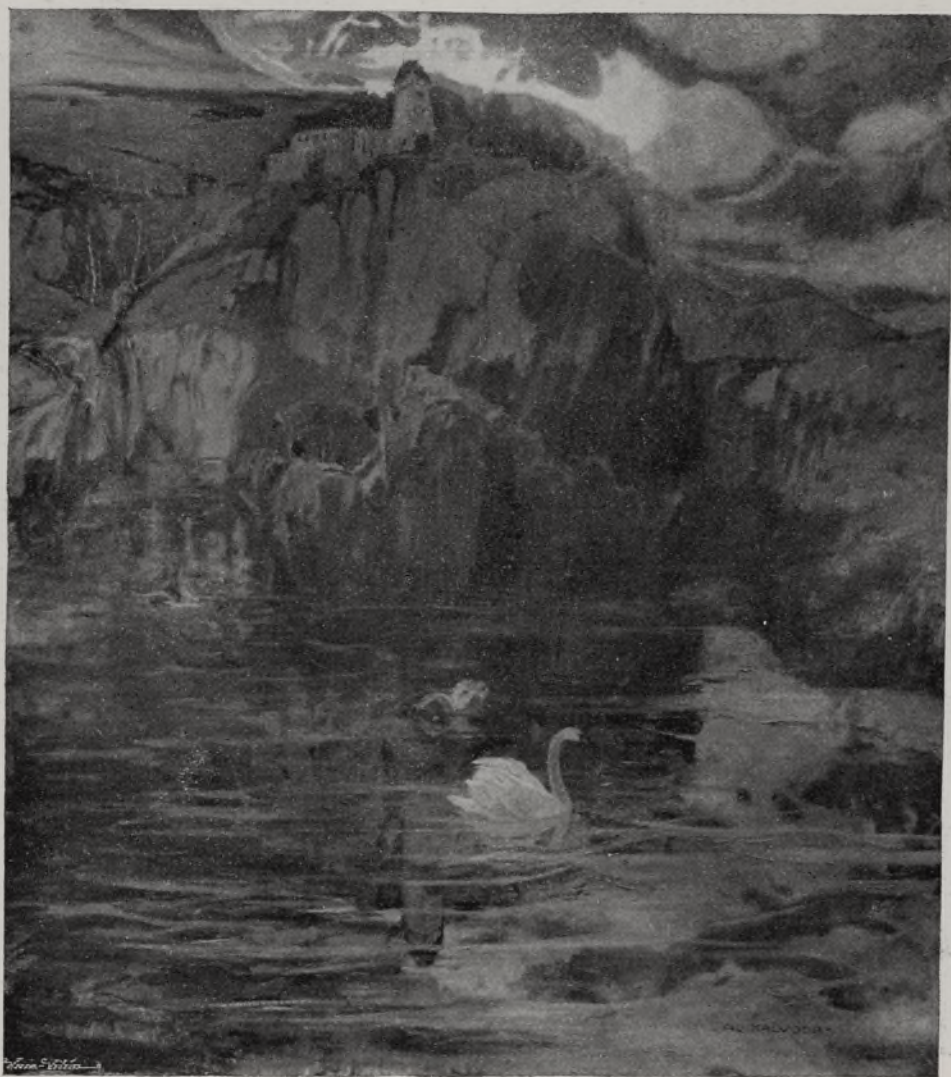
Celý tajemný svět, jenž je v nás vyjádřen, jenž nebude vyjádřen ani řadami souhvězdí v tisíci zemích, jehož šíři a slávu netuší ani snění nejodvážnější, zachvívá se v nás při každém blesknutí tvůrčího polibku, jako by zas jedno pouto mystické kletby se přelomilo a zase úže k sobě se přiblížila rozpjatá náruč duchů, toužících po spojení a vysvobození. A tímto dojmem působí všechna velká díla člověka na zemi.

Otokar Březina.

H. BÖTTINGER.
U MLÝNŮ. — V
PODVEČER.

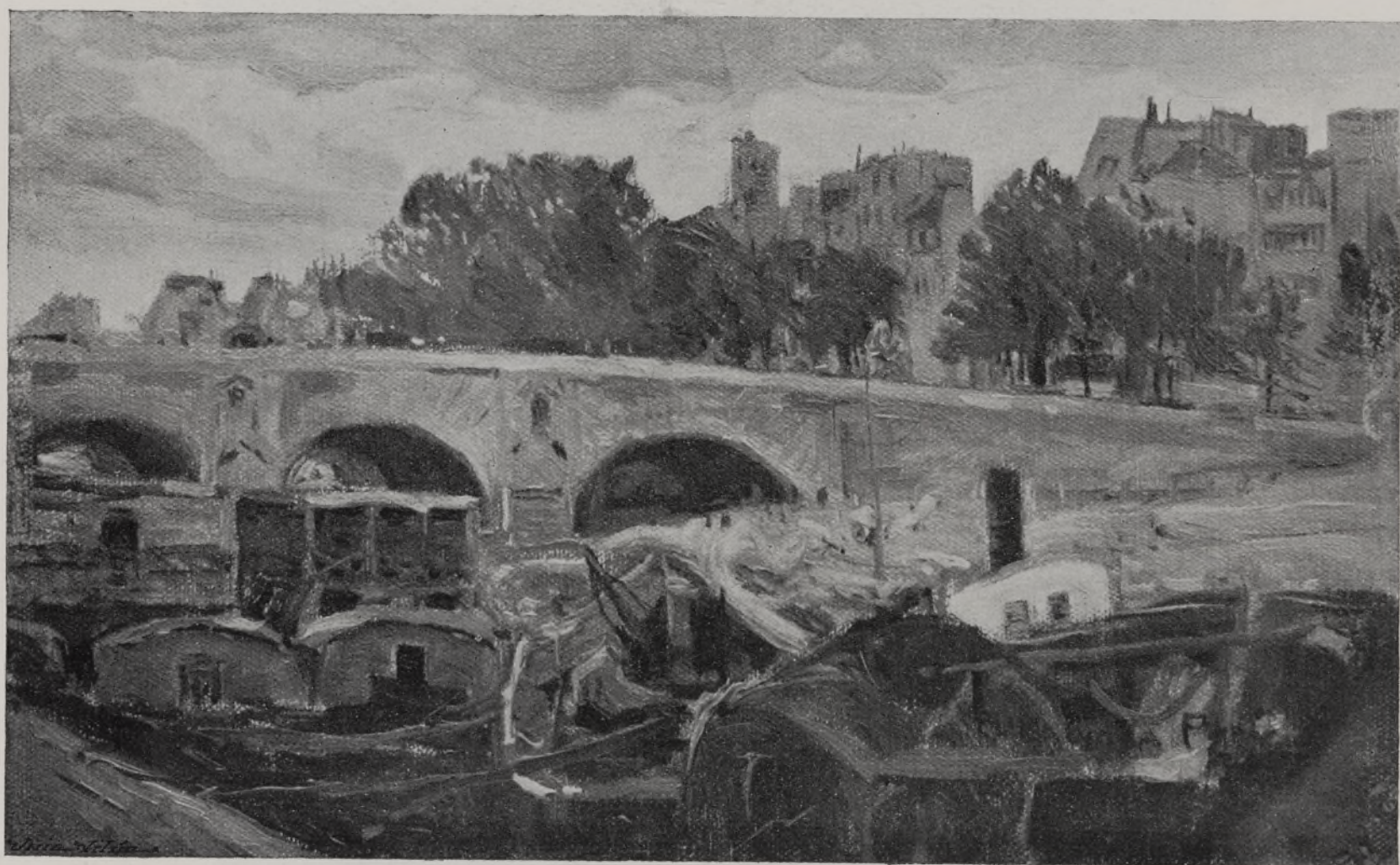

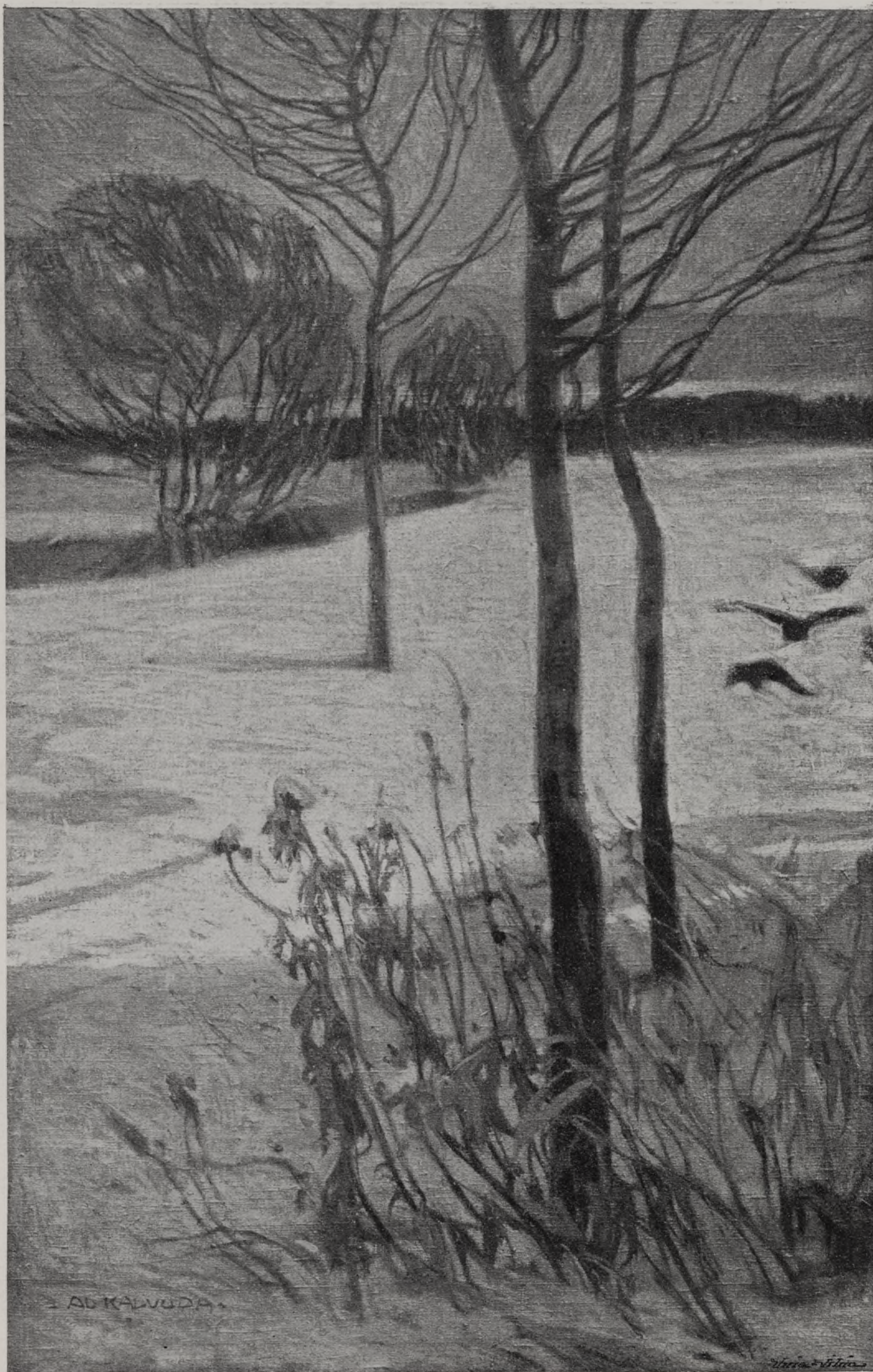
A. KALVODA
U RYBNÍKA.
—— STARÝ.
ZÁMEK. ——

A. KALVODA.
BRZY Z RÁNA.
— NA MARNĚ.

A. KALVODA.

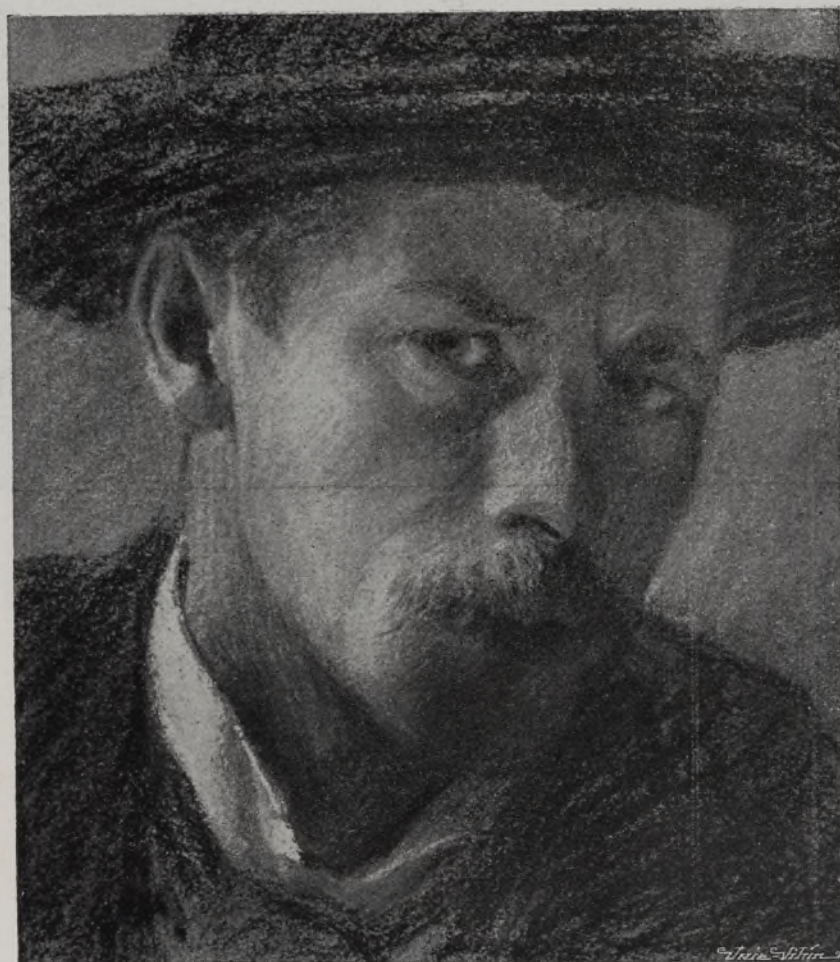
A. KALVODA.
ZIMA. ———

LAD. ŠALOUN.
PODOBIZNA. =

M. ŠVABINSKÝ.
MÁJ.

FR. ŠIMON.
PODOBIZNA

M. JIRÁNEK.
PORTRÉTNÍ
STUDIE. —

STAN. SUCHARDA.
PODOBIZNY DĚTÍ.

STAN. SUCHARDA.
PODOBIZNY DĚTÍ.

STYLISTICKÝCH PEREL
V. MRŠTÍKOVÝCH NIT
DRUHÁ. (Vybrány všechny z je-
ho článku o Juliu Zeyerovi.)

„Ostatně v daleké minu-
losti mnohý z nás má lec-
cos za lubem, co by rád
smazal dnes“ (Lumír, str.
82, 1. sloupec).

Jaký nesmysl grammatický
i slohový! Dopustit se ho gym-
nasista ve školním úkolu, do-
stane špatnou třídu — a zde
tak píše spisovatel, který chce
být nejvyšším estetickým a li-
terárním soudcem v národě!
Není pochyby, p. Mrštík ne-
zná smyslu slov, jichž užívá:
neví, co znamená „míti za
lubem“. Spletl si jako malý
školák slova a pojmy l u b
a v r u b: jen tak se dá vy-
světlit toto monstrum.

*

„Do jedné šachty házel
mrtvoly skolené jedním
švihnutím svého fleu-
retu (t., str. 82 a 83).

A zase nesmysl! Pan Mrš-
tík psal by rád jiskrně, hravě
a směle, rád by tančil styli-
stický kankán. Ale má na to
těžké boty a směšně zakopne
a padne, když se nejkrásněji
rozběhl. Slovo fleuret se mu
líbí, má takový chladný žár,
nuže, sem s ním! A opravdu,
krásná zbraň, ale musí se
znát. A p. Mrštík ji v životě
sotva viděl. Jinak by věděl, že
fleuret je bodná zbraň a ne
sečná a že se fleuretem ne-
švihá, chce-li se někdo sko-
lit. Věděl by také, že jedním
bodnutím fleuretem neskolí ani
největší šermíř víc než jednoho
protivníka a byl by si odpu-
stil stylistické dryáčnictví o
šachtě mrtvol.

Obraz, přirovnání, metafora
jsou výborné prostředky styli-
stické názornosti, ale za jedné
podmínky: že situaci vysvě-
tlují a ne zatemňují. To zna-
mená: musím znát d o k o n a-
le ten kus hmotného světa,
z něhož беру obraz pro světy

S. SUCHARDA.
ETTULA. —

a pochody duševní — jinak zmatu a zavedu čtenáře, místo abych ho povznesl a osvítil.

*

„Třeštily tenkrát i větší hlavy, než jsou naše, ve jménu tétéž mnohoslibné fixní ideje“ (t., str. 82, 1. sloupec).

Jak jalově myšleno, jak nečesky napsáno! Hlava třeští snem, horečkou, připusťme i, že třeští ideou, ale ve jménu ideje třeštit? Ve jménu ideje dá se sice soudit a odsuzovat — ale třeštit?

Jaký prázdný, hrkotavý mlýn slov a představ! —

*

„Zahalen v obláčky svých cigaret zdál se (Zeyer) plynouti ven ze zakletého toho kruhu denních zvyklostí...“ (str. 82, 2. sloupec).

Za jakou falešnou elegancí honí se tu p. Mrštík! Samá štika, samé dřevo, které je natřeno, aby dělalo dojem bronz. A při tom jak nejasné, neúčelné, navzájem se potírající figury.

Představte si jen trochu ty cizí, protivné si cáry, jež tu sešívá p. Mrštík.

Je jakýsi „začarovaný kruh“ — že denních zvyklostí je už kontradikce a nejapnost, ale sit. A v tomto kruhu stojí Zeyer, kouří cigarety a v jich dýmu „zdá se plynouti ven“.

Jaká kavárenská mystika!

Starý chrámový a církevní obraz říká, že „v obláčcích kadidla zdála se plynout modlitba k nebesům“. Obraz starý, prostoduchý, dědovský, ale dobrý, správných vnitřních proporcí. A tento obraz, který vězel v nejasném otisku někde v temném koutě mozku p. Mrštíkova, přešil na hořejší pestrou a pustou maškaru. Zde plyne modlitba, tedy něco nehmotného, u p. Mrštíkova plyne živý člověk, hmotný člověk... Cítíte, v čem je nemožnost a nevkus jeho surrogatu?

A ta čeština: plynouti ven!

*

„S tím rozdílem, že v životě přece aspoň občas síla jeho propukla ven...“ (str. 58, 2. sloupec).

„Co v sobě našel a co v lidech hledal, mocnou rukou vychváčeno bylo z temnoty na světlo ven...“ (str. 46, 2. sloupec).

Jaká líbezná čeština, jak ryzí a správná! „Vychváčeno“ tomuto bohatýrskému násilníku slova nestačí, „z temnoty na světlo“ — ani to ne — musí stůj co stůj udat svoje nedo- vtipně důsledné „ven“! Ven, ven! Te-

prve nyní je spokojen. Teď už není možná mýlka!

Kdyby tak překládal z němčiny okresní šikovatel úřední vyhlášku nebo agent skládal tak inserát, nedivil bych se. Ale spisovatel? A nota bene spisovatel žijící na Moravě, mezi lidem jazykově bezúhonným?

Český duch, český cit, ten prý musí vést spisovatele, bez národního cítění není prý literatury atd., tak hlomozí stále známou písničkou p. Mrštíkuv novinářský buben.

Škoda, že jen hlomozí.

*

„Ale i když mrtvý byl a bránit se nemůže ani tím, že dosud je (!), zrovna tak jako za jeho přítomnosti a minulosti hleděl se literární historii i do budoucnosti našuškatí skreslený obraz Zeyerův v pevné naději...“ (str. 57).

Našuškati — obraz je výborně řečeno. A aby čtenář, i kdyby chtěl, nemohl přeskočit, nýbrž stůj co stůj musil o něj padnout, navalil p. Mrštík v známé úslužnosti před něj ještě jednu kládu, přídavné jméno skreslený... aby jen nemohlo vzniknout nedorozumění a každý viděl, že tu běží opravdu o hmotný obraz, o barvu a plátno!

A což začátek té věty! Jak je to krásně a jasně členěno, jak rytmicky stavěno, jak hravě, tanečně a lehce vysloveno!

*

„... netrpěl na sobě žádné příhany ať jakéhokoliv koloritu stran“ (46, 2. sloupec).

Jaký stylistický Kolumbus! Posud psali všichni chudáčtí spisovatelé jen o barvě stran a kolorit vyhrazovali obmezenecky obrazům nebo v přeneseném smyslu básním a dílům literárním.

*

Stylistická paleta p. Mrštíkova hoří vůbec neukrotitelným bohatstvím výrazu a zavádí tím autora k takovým roztomilostem:

„I ten měl v žilách příměsek takové cizoplemenné rasy“ (str. 45).

„Cizoplemenná rasa“ je tak moudře zastřeno jako „bílý běloch“ nebo „černý černocho“. Odborně se tomu říká pleonasmus a stihá všemi stylistiky, co svět světem stojí, jako směšnost a nevkus.

*

„Stojí nyní za studium, kde pravá bída začala, kde je ten kloub, o který se pyšná ta ratolest zlomila“ (str. 95, 1. sloupec).

Co to je? Nesmysl — nebo odborné sadařské a ovocnářské přirovnání? Ale i pak

D. JURKOVIČ. =
VILLA V REZKU.

mohla by se ratolest zlomit jen v kloubě,
ale ne o kloub!

Stylisticky zvlášť ^{*}velkolepá je věta na str.
47, kterou prozatím uzavírám tento výbor:
„On sám suverén, suverenně se i k tomu
odnášel, to jest nijak“ ...

To je tak vtipné, jako byste řekli: on sám
suverén, suverenně i pracoval, to jest le-
nošil.

Populárně se tomu říká: mluvit, aby řeč
nestála.

Chci-li říci, že se vůbec „neodnášel“, ne-
začnu vykládat, že se odnášel a jak se od-
nášel.

Chci-li říci, že mrzlo, nezačnu vykládat, že
hořelo a jak hořelo.

A ten koketní pedantismus „odnášeti se“,
který voní celou filosofickou a právnickou fa-

D. JURKOVIČ. —
VILLA V REZKU.

kultou dohromady, jak ten sluší autoru Santy Lucie!

Jadrný stylist a řekl by místo celého hořejšího brimboria prostě: Zeyer suverenně nedbal toho všeho.

Ovšem to by nebyl styl, alespoň ne podle p. Mrštíka. Neboť on je z précieuxních duchů, kteří nedovedou říci rovnou vodě voda a ohni oheň a kteří, chtějí-li přivést čtenáře z Prahy do Tábora, jdou s ním nejprve na Podmoklí.

*

Poznámka pro domo. — Nedomýšlím se, že tuto polemiku vyhrávám před tím, čemu se u nás říká literární veřejnost. Kdybych měl ten pocit, byl bych jím hned poután a ochromován, ztratil bych celou svoji transcendentní veselost srdce a odhodil bych asi péro v polovici práce: jsem hluboce přesvědčen, že každá dobrá věc musí podlehnout před tímto hluchým a slepým tribunálem a že se pozná neomylně po tom, že se jí naši kulturní barbaři vysmějí.

Nedomýšlím se zejména, že p. Mrštík bude mými důvody poražen nebo vůbec poškozen. Ne proto, že nejsou strašné — jsou strašné a stačily by, ne-li zabít, alespoň na dlouhou dobu odzbrojit spisovatele v zemi, která má zárodoky literární kultury — ale tou nejsou dnešní Čechy.

U nás bude se to všecko zdát lapalii a bagatellou, a snad jen pět, snad deset lidí pochopí celý strašný dosah mých fakt. Snad deset, snad dvacet lidí strne nad tím, že tak může psát spisovatel, který má v širokých kruzích pověst nejlepšího mladého stylisty. Snad několik lidí, jež spočteš na prstech svých rukou, pochopí, že tu neběží o nic vnějšího, o žádnou „formu“, o žádná „slovička“, ale o sám psychický základ bytosti a díla — neboť domyslili strašný zákon jednoty stylu a člověka a vědí, že se tu chytila sama povaha, mysl, srdce a nervy člověka, jeho nejvlastnější já. A snad těch pět lidí zeptá se také: jakou cenu má to, co autor myslí a hlásá, když to nedovede ani

D. JURKOVIČ. —
VILLA V REZKU.

sám sobě uvědomit, sformovat, postavit na nohy? A snad řeknou i k sobě: je to všecko opravdu možno v zemi, kde je literární kultura? Je možno v takové zemi, aby se takovému článku tleskalo, aby byl otiskován jinými časopisy? Ti, kdo jej otiskovali, četli jej přece: jak je možno, že neviděli ty nesmysly, jalovosti a tuposti, že je nebodly zrovna do očí, jak rozevřeli listy a začali číst?

Ale to je všecko. Veliká literární hromada, literární gros, literární obec nepochopí z toho nic, než příležitost ke klepu a plaisiru. Neboť opravdu: není u nás literární kultury. Není dvou činitelů, kteří ji tvoří: těch, kdo čtou, kdo umí číst — a těch, kdo píší, kdo umí psát. V Čechách až na několik výjimek a osamocených zjevů, opakují, není ani jedněch ani druhých — a tím také není literární kultury, poněvadž jednotlivci nejsou ještě společnost.

Není čtenářů, jsou jen hltouni potištěného papíru. Není čtenářů, neboť dlouho a sou-

stavně ubíjeli a otupovali jich vnímavost. Chrlili do nich spousty potištěného papíru — čím byl potištěn, bylo vedlejší. Štěr prázdných slov, nevkus a jalovost sláтанá vyloženou slohovou nemohoucností, fráze, které dosloužily jinde již i v novinách a jež u nás jen nově natřeli a přešili, odpadky, které jinde smetají se stolu literatury a nesbírají — všecko, všecko bylo dobré, neboť sloužilo k tomu, aby zabilo čtenáře a vychovalo hltouna tisku. To vzácné labužnictví duševní, ten rozkošný epikureism ducha, kterému se jinde říká čtení, je u nás skoro neznámý. Ženy, společenské dámy, které v jiných zemích ve svých salonech byly pěstovankami literární kultury, u nás skoro nečtou... Kolik jste našli salonů, společností, kroužků, v nichž se čte s pietou, pozorností a radostí nahlas krásná báseň nebo essay nebo kapitola z románu? Naleznete u nás vůbec úctu k mluvenému a čtenému slovu? Naleznete někde radost z krásné věty? Projede divadlem záchvěv rozkoše,

když s jeviště náhodou snese se do diváctva krásná, plně znící, dobře tvořená věta? Nebo rozkašle se celý parterre jakoby jej omrazil ledový průvan? Není to, čeho si žádá obecnost, jen nejnuznější, kupecky stručná a šedivá prosa, která informuje o situaci s nejmenší ztrátou času — asi jako telegramm z bursy? A naši řečníci — slyšeli jste někdy s jakou pietou ti mluví a s jakou pietou se jim naslouchá? A kde se má vzít úcta k psanému a tištěnému slovu, když jí není k mluvenému?

Nač by psali naši spisovatelé, nač by pracovali na větě nebo na odstavci, když nikdo toho nerozezná, neocení, nepotrestá? Nač psát, když stačí klížit, lepit, sešívát, látat z hotových hadrů obnošených novinářských frází? A když se to zdá pak ještě bohatší než původní umělecká práce, poněvadž je to pestřejší — alespoň našim soudisant kritikům a znalcům? Nač hrát na housle, když dostačí tlouci na buben a když ten obstará lépe všecko, čeho se může dosáhnouti: pozornost a všecko to ostatní. Je to i lacinější i výnosnější. Nač tvořit, když se lépe pochodí s literárním vetešnictvím a obchodem odloženými šaty? —

Tedy: ne dnešku, ne pro něj, ale pro zítřek psal jsem tyto kapitoly. Víím, že dnešku je cizí a daleký i motiv mého činu: můj zapálený hněv, moje mstné rozhorlení docela prosté vši osobní stránky, ryzí msta za věc a ne msta osobní. Neboť p. Mrštík má pravdu, když na konci své polemiky ve „Slově“ ujišťuje s podivením a rozhorlením, že se mne vůbec nedotknul. Ano, mne se nedotknul, mne neurazil, mně neublížil — ale hůř, tisíckrát hůř — urazil božstva, jimž sloužím a kterým, mylně jsem myslel, že slouží i on. A to je, co neodpouštím, to je, za co se mstím.

Redakce „Slova“ myslí, že odpraví můj článek, nazve-li jej pomstychtivým a namluví-li svým čtenářům, že byl objednán redakcí Volných Směrů. Druhé je lež, nízká a k tomu nejapná lež, ale k prvnímu se znám otevřeně. Ano hněvem a mstou byl nesen můj článek první i dnešní. Nebojím se ani toho pojmu, ani toho slova. Duch tak celou strukturou své povahy křesťanský jako Ruskin vidí sám úpadek a samu mrtvolnost dnešní doby — v její neschopnosti k vášni, k rozhorlení, k vytrvalému a promyšlenému mstění křivd, ne osobních, ale veřejných a obecných.

Ano, mstil jsem se.

Mám tu vykládat, kolik bolesti mne stála má msta? (Neboť jsem miloval kdysi Mrštíka

a dlouho se mi nechtělo, loučit se s ním.) Ale to je mé privatissimum a nikomu není nic po něm.

Z našeho poměru jen tolik, kolik třeba k pochopení situace.

Vážil jsem si Mrštíka hlavně pro jeho názory o stylu, jež projevil nejplněji v starším jednom článku literárním a v nichž stál v celku na stanovisku Flaubertově a přijímal jeho nauku, totiž: že styl není nic vnějšího, žádná „forma“, žádná otázka techniky a machy, ale sám základ, sama podstata a bytost literárního díla; že styl je nejbezpečnější kriterium vnitřní pravdy a poctivosti autorovy; že to, co se nedovedlo vyhránit v čistý, plný, zákonný styl, bylo churavé, zmatené, rozpoltěné už v nitru spisovatelově; že lež, polovičatost a vnitřní mdloba prozradí se, jak autor ústa otevře, kolísavým a pomateným rytmem, falešnou intonací, smytým reliefem, necharakterním výrazem a přednesem, prázdnyými nebo hybridními figurami; že co nestojí pevně a pružně na nohou v autorově mysli, potácí se i v jeho větách; že spád a dech jich je nesen jeho srdcem, nervy, krví, vším rytmem jeho života a nemůže lhát; že dělit v „obsah“ a „formu“ je blud a konvence, poněvadž literární dílo jest organická jednota. —

Ztrnul jsem, když se mi náhodou dostal do rukou jeho článek o Zeyerovi posledního data: jak hybridně, zrudně, jak bez rytmu a tepny bylo to napsáno! Ale víc: jaký byl styl kolísavý, obojetný a pustý — právě takový byl život ducha a srdce pod ním.

Jedním dechem velebil tu p. Mrštík Zeyera za jeho absolutnost, za jeho naprosté opovrhování každou koncessí a každým kompromisem — a týmž dechem odvolával svoji minulost intransigenta a hlásal literární oportunismus, ohledy na to, že je nás málo atd. — vyložený a nevybíravý oportunismus, opakují.

A řekl jsem si: ano, zákon našich někdy společných, starých bohů platí ještě. A mstil jsem je.

Napsal jsem svůj článek „Styl a člověk“ a myslel jsem, že to stačí. Myslel jsem, že mluvím ještě k starému Mrštíkovi a že pochopí, o co tu běží. Ale mýlil jsem se: p. Mrštík na konci své repliky ve „Slově“ (č. 8, str. 77) míní, to že nic není — jen „slovíčko, styl“. K tomu došel on, někdejší vyznavač Flaubertův!

A vidím: starý Mrštík je mrtev, k nevzkřísení mrtev.

Ale nový Mrštík je mně lhostejný, zcela lhostejný, a přesvědčovat tohoto nového Mrštíka mně ani nenapadá.

Nezáleží mi ani na tom, přesvědčit dnešek. Vím, že tak to inspirovanou mstu moji vůbec nepochopí, že mluvím k němu jazykem cizím o věcech mu cizích. A tak psal jsem tyto kapitoly pro zítřek.

Neboť generace zítřka, generace o p r a v d u mladá, přijde, musí přijít, nemáme-li zahynout v malodušném literárním kramářství dneška. A nebude-li tu za pět let, bude za deset, a nebude-li za deset, bude za dvacet — ale jednou přijde.

A pak běda kupcům v chrámě!

Její čisté, silné a jemné smysly nesnesou látání a matení protivných sfér života a světa, s hnusem odvrátí se od hybridních nestvůr a vši strakaté jalovosti a prázdnoty, mžikem rozpozná padělek od jádra.

Její obraznost čím širší a bohatší, tím bude i přesnější a úzkostlivé poctivosti, která zná a ctí vnitřní hodnoty a vztahy pojmů a slov a nedovolí jich porušovat a převracet nemyšlivostí a nevkusu.

V takovém stylu, jaký jsem tu dnes přibil, vycítí okamžitě, co v něm skutečně jest: útok na zdraví a krásu všeho života jazykového a literárního.

Ona ospravedlní můj hněv i moji mstu.

V její čistý neporušený soud skládám s klidným svědomím svoji pří.

20./21. II. 1902.

F. X. ŠALDA.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

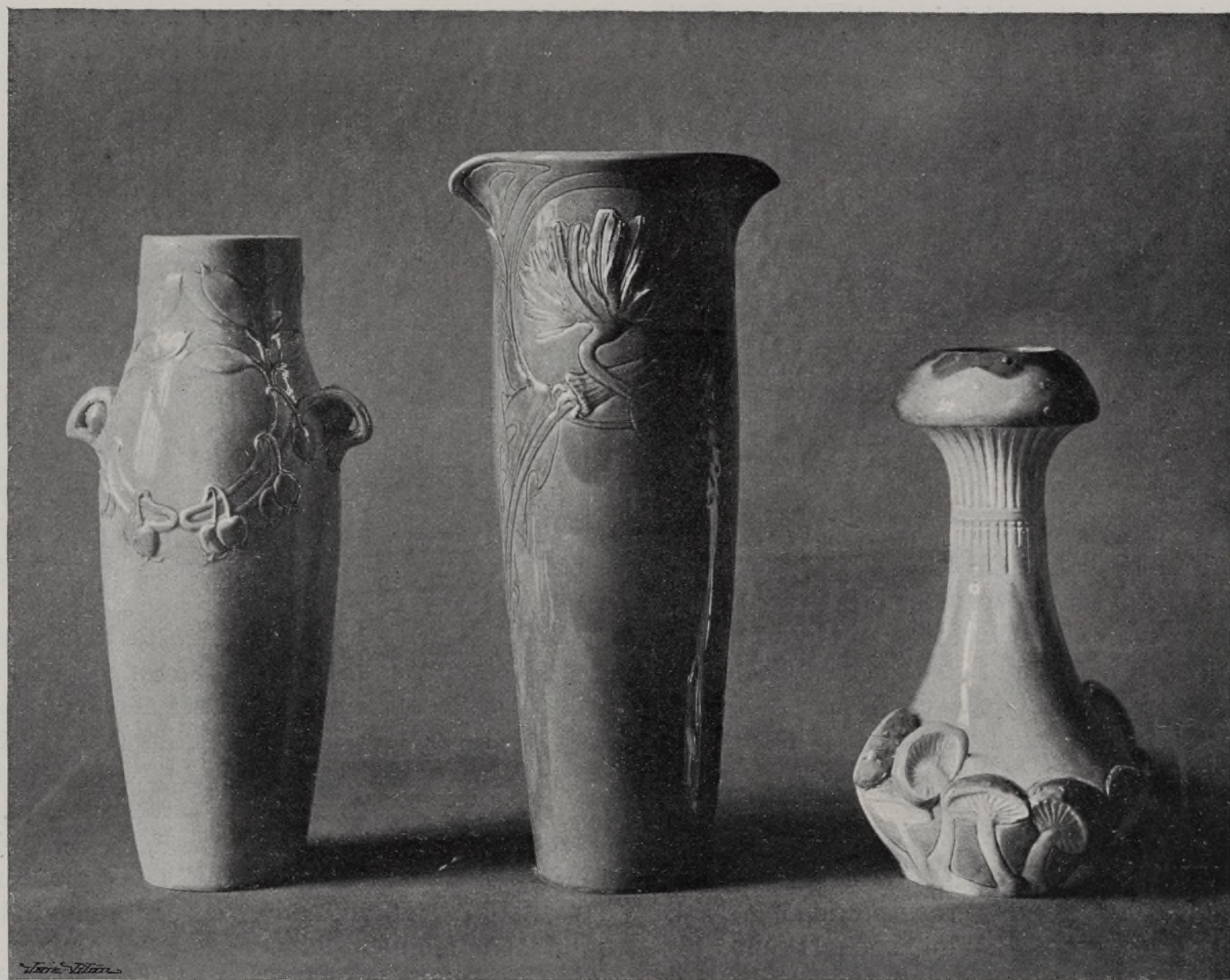
VÝSTAVA PRACÍ AL. KALVODY Otevřena v Novoměstských sálech ve Vodičkově ulici od 16. února do 10. března 1902.

V POSLEDNÍ SOUTĚŽI VÍDEŇSKÉHO „Hoftiteltaxfondu“ z prosince 1901 vypsané na zařízení jídelny, bureau, na čestnou cenu pro dostihy a čestnou cenu pro střelce, uděleny byly vesměs jen druhé a třetí ceny. V soutěži na čestnou cenu pro střelce udělena byla II. cena v obnosu 800 K sochaři L. Šalounovi v Praze.

V VIII. ŘADĚ POPULÁRNÍCH PŘEDNÁŠEK české university v Praze přednáší p. Dr. B. Matějka „O vývoji umění sochařského“ ve dnech 7., 14., 21., 28. února a 7. a 14. března v sále sv. Václavské záložny. — V šesti večerech předvádí populárně pan přednášeč sochařství od Egyptanů až po dobu moderní.

HENRY DE GROUX. UDÁLOSTÍ ZIMNÍ saisony v Paříži byla hromadná výstava sta a třiceti čtyř prací Henriho de Groux v galerii Georges Petit, kterou se širšímu obecnstvu uvedl umělec v prvním rozběhu a varu veliké tvůrčí síly, ctěný a milovaný už dávno užším kruhem zasvěcenců. Dílo Henryho de Groux jde svými a novými drahami, lépe řečeno: letí novými drahami. Neboť veliká, nekonvenční a nespoutaná visionářská síla, která unáší všecko jako vítr, hrůza vášnivé inspirace a děsivá pravda snu pravdivého jako život a zhuštěnějšího než on vyznačuje v první řadě tyto práce. Některé obrazy jsou malované bouřky citu a obraznosti, horečky vášně a života, plné pathosu a bolesti, improvisace hrdinských epopéjí, apokalyptický vír zjevení. Většinu sujetů bere Henry de Groux z velikých legend minulosti, ze světových dějin a náboženských eposů — z antického mythu, z Nibelungů, života Kristova, Napoleonova nebo Caesarova, z Božské Komédie a j. Ale proto nejsou obrazy jeho ničím méně než ilustracemi k světové kronice: nic nevykládají, nic neparafraší, tvoří podivnou a velikou duchovou mocí, jasnovidnou intuicí veliké, dávno zhaslé duše, vyvolávají je z hrobů, zažehují je požárem krve, bolesti a hrůzy. Henry de Groux básní psychologii velikých a rozvrácených duší jako básní hudebník symfonii: takoví jsou jeho Dante, Caesar, Hamlet, Richard Wagner, Baudelaire, Ludvík II. Bavorský. Jeho obrazy jsou v první řadě zjevení ze tmy hrůzy a věčnosti. Třeba malířský talent a vlastnosti formální a technické nejsou všude vyrovnány a hotovy, jedno stojí přece povýšeno nad každou diskussi: celkový duch, veliký vítr srdce a obraznosti, který nese toto umění, poctivé, vášnivé, neumělkované a živelné. Ke katalogu napsal výstižnou předmluvu kritik Arsène Alexandre.

KATE GREENAWAYOVÁ ZEMŘ. V LISTOP. 1901 v Hampstead u Lond. Význam K. Greenawayové v rozvoji anglické uměl. knihy dětskéje veliký. Její místo je hned vedle Caldecotta, ne pod ním, spíše nad ním. Kreslířka původní, dokonalá, přesná, podrobná a ostrá viděla dítě neobyčejně graciózně, bohatě a jímavě, ale při tom v první řadě pravdivě a realisticky individuálně, bez šablonovitého optimismu, laciného idealismu, fádni konvence a falešné pohádkovitosti, které jsou, jak přirozeno, zvláště snadným a blízkým nebezpečím tohoto druhu tvorby. Její dětský svět a věk má svoje starosti, trudy, hoře, oprav-

F. MAŘAN A K. PAVLÍK. (DRUŽSTVO PRO VÝROBU UM. KERAMIKY). DEKORATIVNÍ NÁDOBY Z KAMENINY. —

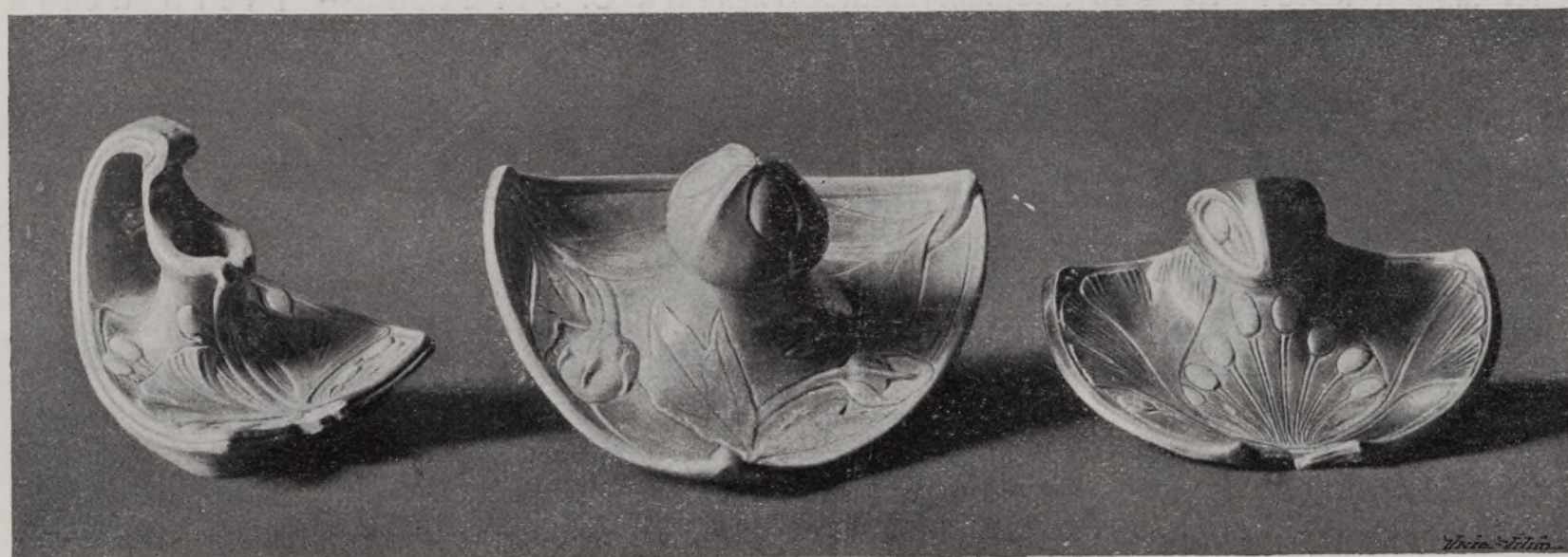

není nad oblohou ani pod mořem, ale blízko vás, dokonce u vašich dveří. Ukazuje vám jen, jak ji viděti a jak ji milovati.“ Poslední větu vyjímám z Ruskinovy knihy *The Art of England*, přednášek konaných v Oxfordě r. 1883, jejíž čtvrtá kapitola je věnována dětem v umění a rozvoji dětského umění a je plna sladké a laskavé moudrosti, s kterou seznámiti se bylo by zvláště u nás na čase.

UMĚNÍ VE ŠKOLE. PĚKNÉHO podniku umělecké popularisace podjaly se dvě nakladatelské firmy lipské, B. H. Teubner a R. Voigtländer: opatřit do škol konečně umělecky cenné a při tom laciné obrazy, které by mluvily jen k dětským očím a dětskému srdci a pouze tvarovou a barevnou svojí řečí a probouzely v nich lehce, pouhým trvalým a laskavým

dovost a sobectví, epiku a dramatiku — třeba bylo všecko prosvíceno lehkým a radostným světlem kouzelné naivnosti, jakou je to podáno, a přitlumeno tichým, laskavým, později trochu unaveným úsměvem. Velikou úlohu hraje v jejích kresbách krajina. Její krajina je někdy japonisovaná, ale vždycky rajská, necivilisovaná, beze všech technických a lidumilných vymožeností doby jako železnic, tunelů, viaduktů, širokých silnic atd. ale přes to hluboce a v jádře, charakteristicky anglická, svažovaná malými živými potoky, překlenutými dřevěnými lávkami, s měkkými travnatými pahorky, s něčím, co připomíná něhu pastevců a stád. Kate Greenawayová je kreslířka „země víl“, jak řekl Ruskin, třebas ta „čarovná země, již pro vás tvoří,

dotykem a přítomností, bez prostřednictví písma a výkladu, umělecký cit a smysl. Posud byl obraz ve škole jen pomůckou paměti, znázorněním nějaké nauky (přírodopisné, dějepisné atd). Zde puštěna je poprvé tato literární výchova se zřetelem a to naprosto. Jsou to ryzí a celé obrazy, bez každého textu, a ne ilustrace k zeměpisu, dějepisnému nebo národnímu hospodářství. Jsou to barevné litografie, tištěné z kamene pod dozorem svých autorů, a provedené v barevné škále, odpovídající prostoru velké školní světnice. Přední němečtí umělci pracují na tomto díle, jež je rozpočteno na více než sto čísel, z nichž asi dvacet už vyšlo. Cena je nepatrná (několik marek). Němci předstihli na tomto poli i Angličany, kteří mají

dva spolky sloužící podobným účelům („Fitzroy Society“ a „Art for Schools Association“), jichž publikace, nehledíc ani k tomu, že bývají dražší, jsou většinou jen fotochemické a z většiny také příslužují ještě staré literární paedagogice.

LITERATURA.

L JOHNA RUSKINA VÝKLADY O UMĚNÍ. Přeložil V. A. Jung. Laichterova Výboru nejlepších spisů poučných kniha XV. Stran 160. Cena K 2 10. Český překlad Ruskinyých „Lectures on art“, konaných r. 1870 posluchačům university Oxfordské. Sáhnuť tu šťastnou rukou právě po díle, které je způsobilé, uvéstí výborně ve studium celého apoštola krásy a radosti života: kniha má pevnější plán a průhlednější stavbu než jiná jeho díla, složitější, širší a vášnivější, a podává jasně a přehledně na malé ploše všechny hlavní rysy politické, éthické, umělecké i výtvarné nauky Ruskinovy. Stylisace některých kapitol je zvláště plná, světlá a přesná, a zdá se mi, že později nevystoupli již Ruskin nad ni: takovou definitivní formu nalezly tu zejména jeho názory o éthice umělecké tvorby (přednáška třetí). Kniha může způsobit mnoho dobra, zvláště u nás, kde všichni skoro, aniž o tom víme, žijeme ještě z ryze dialektických a formálních estetických nauk německých, Hegelových a Herbartových. Ruskin je v první řadě ne theoretik, ale mudřec života. Ničím není méně než papírovým katedrovým esthetikem, který myslí, že rozřešil všecko, stvořil-li novou odbornou terminologii. Ty staré běžné termíny kritické jako realismus, naturalismus a t. d., kterých užívá se u nás tak mělce, nudně, prázdňe a pedanticky jako konvence pro nemyslivou pohodlnost, jakými strašnými a výraznými tvářemi života a světa jsou tu u něho! Jaký hluboký dosah, jaký plný relief mají u něho! Ať kdo souhlasí či nic s jednotlivostmi v jeho nauce, toho neupřem nikdo a v tom je jeho vzácná přednost, již nelze dosti docenit: učí domyslit. Nevěří v salonní lásku k umění. Právo na lásku, právo obdivu a soudu musí se podle něho dříve dobyt. Jak charakteristické, že tento estetik začíná svoje výklady kritikou všeho národního života a že místo nové estetické fraseologie učí své žáky — kresbě tužkou podle velkých vybraných uměleckých děl! Jaká krásná činná forma obdivu a soudu! — Překlad pořízen je s chvályhodnou pietou p. Jungem. V detailech: „logeurs du Bon Dieu“

na str. 49. nejsou „hosté pána Boha“, jak se tu překládá, nýbrž hostitelé, hostinští.
F. X. Š.

JEDEN Z NEJLEPŠÍCH ANGLICKÝCH KRITIKŮ italského malířství, Bernhard Berenson, sebral sedm ze studií, uveřejněných před tím v různých listech, v knihu *The Study and Criticism of Italian Art* (Londýn, G. Bell & Sons), která v obrazoznalectví hlavně quattrocenta působí hotovou revolucí. Na největší odpor narazí asi studie nadepsaná „Amico di Sandro“, v níž autor nejprve vybírá skupinu obrazů z druhé polovice XV. věku, připisovaných dosud nesporně Filippu Lippimu, Sandru Botticellimu, Ghirlandajovi a Filippinu Lippimu, a dokazuje pak velmi důkladně a přesvědčivě, že všechna tato autorství jsou klamná a nesprávná. Ale na tom není dost. Tvrdí, že tato díla náleží zvláštnímu samostatnému mistru, jehož historické jméno je pochybné a jež proto kritik nazývá „přítelem Sandra Botticelliho“. „Byl pravděpodobně o něco mladší než Sandro a setkali se asi nejprve, když byli oba učni Fra Filippa Lippiho.“ Této konstruované osobnosti připisuje pak kritik (mimo jiné) autorství *Madonny a dítěte se sv. Janem* v neapolském Museu (posud uváděno za dílo Filippa Lippiho), *Tobiáše a tři archandělů* v turinské galerii (posud podpisován Botticellim) a *Madonny a dítěte* v londýnské National Gallery (posud jmenován Filippino Lippi). Týž badatel vydal nedávno v 2. přehlednutém vydání (týmž nákladem) *Lorenza Lotto*, v němž podává také nové výsledky své „konstruktivné“ metody kritické, jak ji sám nazývá. — Z jiných dobrých anglických monografií o starších dějinách malířství uvádíme v poslední době vydané: *Andrea Mantegna* od *Maud Cruttwellové* (vedle překladu velikého kritického díla Němce Paula Kristellera o témže mistru) — *Fra Filippo Lippi* od *Edwarda C. Strutta* — *Piero della Francesca* od *W. G. Waterse* — *Giorgione* od *Herb. Cooka* — *Pintoricchio* od *E. Marche Phillippsa*, vesměs nákladem G. Bell & Sons, kteříž nakladatelé vedle velké sbírky „*Great Masters in Painting and Sculpture*“ počali vydávat i lacinou lidovou knihovnu „*Miniature Series of Painters*“, ilustrovaná knížka kapesního formátu v plátěné vazbě 1 shilling. (Dosud vyšly *Velazquez*, *Fra Angelico*, *Burne-Jones*, *Romney* a *G. F. Watts*.) Z monografií o nových mistrech vyšly týmž nákladem výborná kniha o *Dante Gabr. Ros-*

settini od H. C. Marilliera a Hubert von Herkomer od A. L. Baldryho, pak Giovanni Segantini od L. Villariho (nákl. T. Fisher Unwin).

Zajímavá je publikace *The Wessex of Thomas Hardy* (nákl. Johna Lane). Dva ctitelé tohoto silného, naturalisticky zabarveného romanopisce anglického (říká se mu na pevnině ne právě případně „anglický Zola“), spisovatel Windle a kreslíř Edmund H. New šli stopami románů a povídek mistrových a snažili se zachytit zemi i lidi.

Z moderních kreslířů anglických na předním místě stojící kouzelný R. Anning Bell, stejně silný výtvarník jako graciózní básník, přihlásil se k vánocům několika vzácnými knihami. Vypravil a ilustroval *Grimm's Household Tales* (nákl. J. M. Dent & Co.), dekoroval sbírku studií pí. Jamesonové *Shakespeare's Heroines* (nákl. týž) a Shakespearovu *Tempest* (nákl. Freemantle & Co.). — Krásně a příručně vydal celého Shakespeara nákl. A. Constable & Co. s kresbami v barvách reprodukovánými od některých znamenitých mistrů anglických. Tak „Macbetha“ ilustroval E. F. Brickdale, „Timona Athénského“ Gerald Moira, „Troila“ J. D. Batten, „Cymbelina“ Patten Wilson, „Richarda III.“ Byam Shaw, „Pohádku“ H. S. Ford.

Z nepřehledné skoro literatury pohádkové a dětské stůjíte zde jen nejlepší: *The reign of King Cole* (nákl. J. M. Dent & Co.), ilustroval Charles Robinson; *Real Queen's Fairy Book* (Carmen Sylva, nákl. Newnes), ill. Harold Nelson a Garth Jones; *Queen Mab's Fairy Realm* (nákl. týž), ill. Millar, Savage, H. Cole a j.; *Old King Cole's Book of Nursery Rhymes* (nákl. Macmillan) s barevnými ilustracemi Byama Shawa, jedna z nekrásnějších anglických knih pro děti, která se může postavit vedle prací Caldecottových, W. Craneových a Kate Greenawayové.

— Čtvrtý a poslední svazek díla *Dutch painters of the Nineteenth Century*, (Nizozemští malíři XIX. století), vydal Max Rooses, přel. F. Knowles (Londýn, Sampson Low, Marston & Co), věnován je mladší generaci, v cizině málo známé. Z dvanácti malířů zde uvedených má v Evropě známější jméno jen Matthys Maris; z ostatních vnucejí se pozornosti zvláště Martens, portrétista a malíř venkova; malíř stromů De Bock; malíř starých nizozemských měst Wijsmuller

a krajinář Bilders. Kniha přináší řadu dobrých reprodukcí.

— Stále se množí knihy v Anglii i na pevnině účtující s pre-rafaelismem jako s uzavřenou a hotovou kapitolou výtvarné historie. V druhém, doplněném vydání vyšly nedávno *The English Pre-Raphaelite Painters, their Associates and Successors* od Percy Batea (Londýn, George Bell & Sons). Spisovatel vypisuje stručně a přesně na základě pramenů vznik bratrstva, jeho cíle a snahy, boje i rozchod, a působení jeho idejí výtvarných v anglickém malířství včerejška a dneška. — Zajímavou publikací ke kapitole pre-rafaelismu je také faksimilový otisk časopisu, jež si Pre-rafaelisté založili r. 1850 k šíření svých idejí, *The Germ*, po jehož krátkém životě převzal jeho úkol jiný, stejně brzy zaniknuvší list *Art and Poetry* (London, Elliot Stock). Hlavními přispívajícími byli Dante Gabriel Rossetti a sestra jeho, básnička Christina. List je důležitý dokument pro historika uměleckého: ukazuje, jak mezi jednotlivými členy bratrstva různily se názory estetické a filosofické až do protikladu. Známy kritik W. M. Rossetti, bratr Danteův a Christinin, posud žijící a poslední člen této zajímavé rodiny, napsal ve zvláštní malé brošurce, stejného formátu jako list, úvod k tomuto novému vydání.

— Svěráznému portretistovi Skotskému z XVIII. století, Henrymu Raeburnovi, dostalo se krásné a definitivní monografie (Londýn, W. Heinemann). Dva přední kritikové angličtí Walter Armstrong a R. A. M. Stewenson, vzkřísili v názorných a bohatých kapitolách život nejen mistrův, ale celého skotského světa, s nímž a v němž žil. Raeburn byl tvrdá, uzavřená hlava, která pracovala po svém a stojí osamocena v rozvoji současné tvorby anglické a stává se právě tím předchůdcem pro století XIX. V knize ukazuje se, jak methodou malířskou blížil se Raeburn nejspíše Velasquezovi a Rembrandtovi, zvláště ve způsobu, jakým zacházel se světlem. Kniha reprodukuje vzorně řadu nejlepších portrétů tohoto skotského mistra.

— V krásné a poměrně levné „Rochester-Edition“ spisů Dickensových vyšly dva svazky „Barnaby Rudge“ s rozkošnými perokresbami Beatrice Alcockové (Londýn, Methuen & Co). Každý svazek opatřen literárně-historickým úvodem a poznámkami.

— *The Connoisseur* („Znatel“) je název nového angl. měsíčníku výtvarného, jenž se

formátem i cenou shoduje se „Studiem“, je však věnován starému umění, jeho sběratelství a znalectví. Obálka od Byam Shawa. V prvním čísle přílohy a reprodukce z Gainsborougha, Reynoldse, Velasqueza, van Dycka, Rembrandta, Turnera a j.

— Ve sbírce barevných litografií určených anglické škole, t. zv. Fitzroy Pictures, vyšla čtyři nová čísla, Měsíce, kreslená Heywoodem Sumnerem širokou dekorat. linií.

— Umělecká výprava a dekorace knihy rozvíjí se pěkně v Německu. Je to mezi jinými lipská firma E. Diederichs, jejíž některé publikace z poslední doby nesou se

distingovaným vkusem. Tak J. V. Cissarz dekoroval pěkně sbírku veršů Heleny Voigt-Diederichsové „Unterstrom“ a Robert Engels zvláště jemnocitně výbor „Básní“ nejlepší (starší) básničky německé, Annetty von Droste-Hülshoff. — „Frühling und Liebe“ je název malé sbírky lyrické, již napsal i ilustroval Richard Grimm (Voigtländer v Lipsku). „Pierrot und Colombine“, malá knížka ironické a sentimentální lyriky z manželství od Richarda Schaukala, je vypravena Heinrichem Vogelerem-Worpswede (nakl. Seemann Nachfolger). — Spectator.

